

PIRKKO AURELL

Varokeinoiksi katoja vastaan...

Pitäjänmakasiinitoiminnan alkamisesta 250 vuotta

Pitäjänmakasiinien perustamista ryhdyttiin valtiovallan toimesta vaatimaan 1700-luvun puolivälsitsä varokeinoiksi usein toistuvia katoja vastaan. Vaikka niiden olisi pitänyt kuulua pitäjän itsehallintoon, pakotettiin talonpojat usein varsin kovin ottein tekemään sopimus näiden viljavarastojen pystyttämistä. Makasiineihin kerättiin eri tavoin pitäjän taloilta perusvarasto, josta lainattiin viljaa korkoa vastaan. On arvioitu, että Ruotsin vallan ajan lopulla pitäjänmakasiineissa ollut vilja riitti aika hyvin tyydyttämään siemenviljan tarpeen kadon sattuessa, mutta syötäväksi siitä ei pitkällekkään ollut.

A.J. Hippingin ”Vihdin pitäjässä” kerrotaan pitäjäläisten kannattaneen pitäjänmakasiinin perustamista Vihtiin Veikkolan käräjätalossa 12.9.1750. Aluksia makasiinina käytettiin erästä aittaa Sukselassa. Ensimmäisen ohjesääntönsä makasiini sai vasta 1773. Makasiinin osakkaina pidettiin vain pitäjän omia asukkaita paitsi Palajärven Pohjataloa, Vääkilän virkataloa ja kaikkia myöhemmin syntyneitä kruunun uudistaloja.

Pitäjänmakasiini osoittautui jo 1700-luvun lopulla liian ahtaaksi, ja lopullisesti uuden tilavamman pitäjänmakasiinin rakentamisesta sovittiin pitäjänkokouksessa 11.11.1810. Uusi makasiini päätettiin rakentaa pappilan peltoaukealla olevalla kummulle kapteeni Carl Fredrik Arnkihlän laatimien piirustusten mukaan. Rakennusmestariksi valittiin entinen reserviläinen Pistol, joka lupasi rakentaa makasiinin 50 ruplalla. Kirkonrakentaja Martti Tolppo olisi vaatinut 100 ruplaa.

Makasiini valmistui 1811. A.J. Hipping mainitsee lasketun, että tähän kolmikerroksiseen hirsirakennukseen mahtuu 4 000 tynnyriä viljaa (1 tynnyri=30 kappaa=165litraa). Samalla hän lisää vielä: ”...voidaan se täydellä syyllä kaikissa suhteissa lukea läänin parhaimpien joukkoon kuuluvaksi.”

Pitäjänmakasiinin hoitoa valvoi osakkaiden valitsema neljäseninen johtokunta, joista vuosittain yksi oli erovuorossa. Makasiinin hoitaja nautti palkkanaan yhden prosentin vuoden aikana lainatusta viljasta. 1850 eronneen hoitajan tilalle valittiin vain kirjanpitäjä, mutta samalla johtokunta velvoitettiin vuorotellen kaksi jäsentä kerrallaan olemaan läsnä, kun viljaa lainattiin makasiinista tai sinne vastaanotettiin.

Rahatalouden kehittyessä pitäjässä (Vihdin Säästöpankki perustettiin 1877) menetti Lainajvästö vähitellen merkitystään. Vuonna 1915 koko varasto myyntiin ja varat talletettiin Vihdin Säästöpankkiin. Luontaistalouden pankki oli näin menettänyt merkityksensä. Osakasten viimeinen kokous oli 12.8.1929.

Pitäjänmakasiinin merkitys oman aikansa avustuslaitoksena ei ollut vähäinen: sieltä saatiin vuosittain köyhille elatusapua, Kustaan kirkko rakennettiin osaksi pitäjänmakasiinista saaduilla varoilla vuonna 1772 ja Turun palon uhreille sekä Turun yliopistolle annettiin 50 tynnyriä viljaan molemmille vuonna 1827. Myös pitäjän ensimmäinen koulumestari Ahlsman sai osan palkastaan pitäjänmakasiinista luovutettuna rukiina.

Nykyisin pitäjänmakasiinin omistaa Vihdin Maataloussäätiö. Lainajvästön lakkauttamisasiakirjassa 17.5.1956 maatalousministeriö säättää, että ”jyvämakasiini luovutetaan kotiseutumuseoksi”. Kotiseutuyhdistys Vihti-Seura ry avasi kotiseutumuseon rakennuksessa 1959.

Rakennuksen siirrettyä kunnallisen museotoimen hoitoon 1985 rakennus tyhjennettiin, sähköistys uusittiin ja siivottiin perusteellisesti. Sen ensimmäiseen kerrokseen valmistettiin 1800-1900 –luvulla viljan viljelyyn käytettyjen työvälineiden näyttely. Toisessa kerroksessa esitellään pellavan käsittelyn eri

vaiheet. Viljamakasiinimuseon näyttelyihin voi tutustua kesäisin sopimalla ajan Vihdin museon oppaan kanssa.

Vihdin pitäjänmakasiinin kulttuurihistoriallisen arvon lisäksi sillä on huomattava merkitys Vihdin kirkonkylän maisemakokonaisuudelle: Kustaan kirkko sijaitsee kylän korkeimmalla mäellä hengellisen vallan symbolina ja pitäjänmakasiini on matalammalla omalla mäellään maallisen vallan vertauskuvana.

Käytetyt lähteet: Hipping, A.J.: Vihdin Pitäjä, 1965
Myllyniemi, Seppo: Vihdin historia 1800-1918, 1990
Vihti-Seuran arkisto